

La vocació de Pere Virgili

EN menys de cinquanta anys la nostra comarca produí, amb Pere Virgili i Antoni de Gimbernat, les dues figures indiscutiblement més grans de la moderna cirurgia peninsular. El primer va néixer a Vilallonga l'any 1699; el segon a Cambrils l'any 1734. A pesar dels anys i de les infinites innovacions científiques que tenen lloc en el camp de la medicina, alguns de llurs descobriments d'importància sempre actual, han esdevingut clàssics. El mèrit principal, però, de Virgili i de Gimbernat és d'haver creat en el nostre país les primeres escoles quirúrgiques, haver viatjat i estudiat a l'estranger per a introduir després aquí la cirurgia científica en una època de decadència general en què els nostres cirurgians eren llatinistes teòrics o barbers i manua-listes empírics, i de la qual s'ha pogut dir amb raó que, a Espanya, a penes hi havia qui sabés operar la catarata, extreure un càlcul, guarir una hèrnia escanyada, realitzar la traqueotomia o assistir degudament a un part laboriós. Ells van trametre a les més famoses escoles europees d'aquell temps llurs deixebles i van disposar amb els Queraltó, Puig, Vidal, Grassot, Rives, Canivell, Gallí, Lacaba i altres, quasi tots catalans, d'un escollit planter de professors per als col·legis de Cadiç, de Barcelona i més tard de Madrid.

Amb motiu de la col·locació del retrat de Pere Virgili a la Galeria de Catalans il·lustres de l'Ajuntament de Barcelona l'any 1892, el doctor Lluís Comenge (1) pulcre literat i gran coneixedor de la història de la nostra medicina, va ésser encarregat de lle-gir un treball biogràfic sobre l'eminent cirurgià commemorat. Aquest estudi és, per ara, el més complet que tenim de Virgili, i el seu autor, per tal de documentar-se en alguns punts, investigà amb profit a l'Arxiu parroquial de Vilallonga i pogué donà com a certa, entre altres dades, la data 15 de Febrer de 1699 com la del seu naixement, corregint a Morera (2) que la fixava en 1714 i altres.

Segons tradició popular, Pere Virgili nasqué en una de les primeres cases, entrant a ma dreta, del carrer Major de Vilallonga, casa gran coneguda amb el nom de càl Tinet on viuen avui pagesos descendents de l'immortal cirurgià, els quals, també per tradició, ens mostraren la cambra on aquest vingué al món.

Cap dels seus biògrafs ni dels historiadors de la medicina espanyola dóna notícies relatives als primers anys i passos de Virgili. Ajudaria als seus pares treballant a la terra fins que, potser als catorze anys, marxà a Tarragona a fer de sagnador o practicant, i als disset, amb més recursos, a França on, a Montpeller, trobà en el professor Levret el primer mestre i protector alhora.

Consta que en 1792, escriu Comenge, exercia a Vilallonga don Jaume Esteve, no humilíssim cirurgià, com diu Morera, si no doctor en Medicina, amic dels pares de Virgili, i a qui, segons es diu, serví aquest de practicant.

(1) Apuntes para la biografía de Pedro Virgili, escritos por encargo del Excmo. Ayuntamiento de Barcelona.—Barcelona, 1893.

(2) Morera i Albiñana.—Descripción histórica de las estatuas, medallones, bajo relieves y bustos que adornan el frontispicio del palacio de las Excmas. Corporaciones, Diputación provincial y Ayuntamiento de la fidelísima y ejemplar ciudad de Tarragona.—Tarragona, 1865. Pág. 43 i sgts.

L'any 1681 era metge de Vilallonga el doctor Andreu Martí; en 1680 n'era cirurgià Baptista Caralt; en 1735, Josep Carnicer; apotecari, Josep Messeguer, i metge el doctor Jeroni Aguader. Hi havia, en aquest temps, una Confraria de Sant Cosme i Sant Damià els llibres d'administració de la qual es conserven.

A la relació existent entre el Dr. Esteve i Virgili es deu, sens dubte, el que aquest deixés del tot el conreu de la terra per a dedicar-se a l'exercici i estudi de la cirurgia.

Aquestes notes tenen per objecte donar algunes petites referències sobre els avantpassats i col·laterals de Virgili i justificar la intimitat de la seva relació amb el doctor Jaume Esteve, qui despertà la vocació quirúrgica en el jove Virgili.

Els pares de Pere Joan Josep Fabrici Virgili i Bellver foren Pere Joan i Francesca; els avis paterns Josep i Jerònima, els materns Joan Bellvé i Maria Taubí. En els llibres sacramentals de l'Arxiu parroquial de Vilallonga es pot seguir l'ascendència materna fins al segle setze. La mare de Virgili, Francesca Bellver i Taubí, tingué dos germans, nascut l'un (Joan Gaspar) el 2 de Juliol de 1664 i l'altre (Josep Joan Antoni) el 2 de Juliol de 1671. Aquest últim seguí la carrera eclesiàstica i fou vicari i després rector de Gratallops. Ocupant aquest darrer càrrec casà a Vilallonga el 12 de Desembre de 1695, la seva germana Francesca amb Pere Joan Virgili, després pares de Pere. En el manual de casaments de Vilallonga començat l'any 1673 hi consta :

«Amb facultat expressa donada per mi Emanuel Hortonedá doctor y rector de Vilallonga lo Reverent Josep Ballvé Rector de Gratallops a desposat de Paraula y de Present a Pere Juan Virgili fadrí pagés de Vilallonga fill dels Honorables Joseph Virgili y Jerònima conjugues y Pagesos de dita Vilallonga tots vivint amb la onesta Francisca Ballvé Donzella filla de Joan Ballvé y de Maria Ballvé pagesos de dita Vilallonga vuy abitants de Gratallops post factis tribus solitis admonissionibus in Vilallonga in tribus diebus festivus et nullo reporto impedimento fuerunt desponsati die 12 decembris 1695, fuerunt testes Josephus gatell agricola Vilellonge et Jacobus Reig agricola Grangie capitula dictorum fuerunt sub posse meij Jam dicti rectoris die 21 novembris 1695. Resserperunt missa de benedictione dicti contraentes die 12 octobris 1696».

Tenim, doncs, que l'oncle de Pere Virgili i els avis materns d'aquest s'havien traslladat a Gratallops. En el manual de testaments d'aquest poble, començat en 1732, avui a l'Arxiu Diocesà, hi figura, en primer lloc, la darrera voluntat del Rvnt. Joseph Bellver datada al 2 d'Octubre del dit any, la qual comença «yo lo Rnt. Josep Bellver fill dels quondams Joan Bellver y de Maria Bellver y Taubí conjuges, y pagesos del poble de Vilallonga, Camp y Arquebisbat de Tarragona, olim vicari perpetuo del poble de Gratallops, detingut en dit poble en bona salut,» etc.; i nomena marmessors a Anton Bellver i Pere Joan Virgili—pare del Pere qui en aquest temps ja era cirurgià major de l'exèrcit, havia fet tres viatges a Amèrica i s'havia fet famós com a habilíssim cirurgià—cunyat i nebot seus. Elegeix sepultura a l'ermita del Roser de Vilallonga, on hi ha el vas de Pere Virgili, i, entre altres coses, elegeix hereu universal al dit seu nebot Anton Bellver. Posseïm una lletra autogràfa del rector Bellver, datada a 1 de Gener de 1726, per la qual demana al rector de Vilallonga, Manuel Marrugat, còpia dels baptismes dels seus antecessors fins als besavis i al dors de la carta hi consten en lletra probablement del de Vilallonga, els noms de tots amb les dates de llurs baptismes fins l'any 1595.

Els germans de Pere Virgili foren Maria Angela, nascuda el 4 de Juliol de 1697;

Gertrudis Maria, el 27 de Febrer de 1701; Tecla Jerònima Josepa, el 31 de Febrer de 1704; Joan Josep Pau, el 14 d'Abril de 1706; Francesca Maria Cecília, el 13 de Setembre de 1709; Ramon Martí Jaume, el 5 de Maig de 1712; Martí Rafel Andreu, el 30 de Novembre de 1713; Maria Rosa Marina, el 28 de febrer de 1716. Es interessant fer constar que fou padrina del Ramon Martí Jaume la senyora Maria Agnès Berenguer, muller del doctor en medicina Jaume Esteve, el metge de Vilallonga.

En la partida de baptisme del fill d'aquest, Manuel Jaume i Francesc, manual de Vilallonga, 15 de Novembre de 1712, hem trobat que la dita senyora era filla de Tivissa i que el doctor Esteve ho era de Gratallops. Creiem que la estreta i cordial relació existent entre els Esteve i els Virgili prové de l'anada dels Bellver de Vilallonga a Gratallops i de la del doctor Esteve de Gratallops a Vilallonga. Hem trobat en el manual de baptismes del poble priorati, començat en 1625, avui a l'Arxiu Diocesà de Tarragona, la partida del doctor Jaume Esteve i Compte, l'únic d'aquest nom que hi ha, en la qual s'hi llegeix : «Als 4 de Octubre de 1673 en la Iglesia parrochial de Sant Llorens de Gratallops y segons rito de nostra Santa Mare Iglesia fonch Batejat per mi Pere Joan Torá prevere, regent la cura de animas de dit lloc *Pere Francesch Jaume* fill lilegitim, y natural dels conyuges Joan Esteve y Francesca Esteve y Compte. Foren padrins Pere Arnandes, y Isabel Sabater viuda.»

SALVADOR VILASECA